

OSVRTI I KOMENTARI

PEDESET GODINA KONFERENCIJA MEĐUNARODNE UNIJE ZA NAUČNO PROUČAVANJE STANOVNIŠTVA

Marakeš, 27. 9. – 2. 10. 2009.

Na XXVI svetskoj populacionoj konferenciji održanoj u Marakešu (Maroko) od 27. septembra do 2. oktobra 2009. godine obeleženo je 50 godina organizovanja nezavisnih konferencija čiji je nosilac Međunarodna unija za naučno proučavanje stanovništva (IUSSP). Prva konferencija je održana u Beču 1959, zatim su sledili skupovi u Njujorku, Otavi, Beogradu, Londonu, Liježu, Meksiku, Manili, Firenci, Nju Delhiju, Montrealu, Pekingu, Salvadoru, Turu, Montrealu i Marakešu. U početku su konferencije priređivane na svake dve godine, zaključno sa onom održanom u Beogradu 1965, a potom je odlučeno da se konferencije organizuju u intervalu od četiri godine. Pre 1959. godine Unijine konferencije su održavane zajedno sa Međunarodnom asocijacijom sociologa (ISA). Praksa je promenjena usled bojazni da bi demografija mogla da se razvija pod nekritičnim uticajem teorijskih razmatranja i empirijskih nalaza nastalih u okviru socioloije.

IUSSP je profesionalna asocijacija, osnovana 1928. godine, koja okuplja istraživače, studenata, donosiocima političkih odluka i druge zainteresovane iz različitih naučnih disciplina i različitih profesionalnih orijentacija iz više zemalja koji razmatraju populacione fenomene. Ima preko 3.000 članova uključujući i 700 studenata. Najvažniji ciljevi Unije su definisani na sledeći način:

- Stimulisanje demografskih istraživanja održavanjem naučnih seminara i konferencija.
- Širenje rezultata istraživanja koja se direktno ili indirektno bave populacionim pitanjima u istraživačkoj zajednici, među donosiocima odluka i zainteresovanom javnom mnjenju putem publikacija, kratkih natpisa i veb-sajtova.
- Građenjem istraživačkog kapaciteta u okviru nauke o stanovništvu uključivanjem studenata i mladih istraživača, kao i istraživača iz zemalja u razvoju u aktivnosti Unije i specijalne treninge.

- Ohrabrivanje dijaloga između istraživača i političara vezanog za populaciona pitanja saradivanjem sa međunarodnim i regionalnim institucijama, vladinim telima i nevladinim organizacijama.

Glavna aktivnost IUSSP je organizovanje naučnih seminara i konferencija. Svrha ovih sastanaka je da podstaknu populaciona istraživanja, omoguće prikazivanje i diskusiju rezultata koje su utvrdili naučnici u demografiji i njoj srodnim naukama, definišu nove istraživačke pravce u demografiji i aktuelne teme u populacionoj politici. Oni, takođe, forsiraju međunarodnu istraživačku saradnju. Konferencije su i prilika da se održi Skupština Unije na koju se pozivaju svi njeni članovi. To je bio slučaj i na XXVI svetskoj populacionoj konferenciji. U Marakešu je konstituisan nov Svet Unije koji će delovati u periodu od 2010. do 2013. godine na čelu sa Peterom McDonaldom iz Australije.

Anne Goujon i Dalkhat Ediev iz Bečkog demografskog instituta su napravili bazu podataka vezanu za naslove radova i osnovne karakteristike autora radova koji su prezentovani na svih 15 nezavisnih IUSSP konferencija. Izlistali su 3.518 naslova radova koje su klasifikovali sledeći strukturu Population Indexa. Za oko 40% od 4.034 autora radova su uspeli da, pored pola, institucije u kojoj rade i zemlje zaposlenja, utvrde i godinu rođenja koristeći dokumentaciju Unije o članstvu, podatke o učesnicima XXVI svetske populacione konferencije i mogućnosti vezane za internet pretraživanje. Analiza podataka iz uspostavljene baze im je omogućila da registruju tendencije koje su se dešavale tokom 50 godina, to jest od bečke do marakeške populacione konferencije.

Utvrđeno je da je broj radova koji su prezentovani na konferencijama od 1969. godine gotovo duplirao od konferencije do konferencije, to jest svake četiri godine, do skupa održanog u Turu. Takođe treba podvući da je broj saopštenja na prvim IUSSP nezavisnim konferencijama bio oko 100 ili čak manji. Paralelno, registrovan je i porast broja autora, i to veći porast u odnosu na porast broja radova, odnosno beleži se rast koautorstva. Najveći broj autora radova se pojavljuje samo jedanput u programima i zbornicima IUSSP konferencija. Nije zabeležen nijedan autor rada koji je učestvovao na više od šest konferencija.

Rast koautorstva nije bio, nažalost, praćen razvojem istraživačke saradnje među autorima radova iz različitih zemalja ili regiona. Takođe, tek na konferencijama održanim u Turu i Marakešu broj izučavanih zemalja je bio nešto veći od broja zemalja u kojima su autori zaposleni. Samo populaciona pitanja iz tri zemlje (SAD, Francuske i Indije) bila su predstavljena na svim IUSSP konferencijama od 1959. godine. Na svakoj konferenciji autori iz SAD su prezentovali oko jedne trećine radova. Na drugom mestu su autori

radova iz Evrope i to najviše iz Zapadne Evrope. Udeo autora radova koji su istovremeno i članova IUSSP je značajno opao poslednjih decenija sa oko 60% na približno 40%.

Za razliku od prvih konferencija gde su dominirali muški autori, utvrđen je stalni napredak u zastupljenosti žena autora radova na skupovima od 1970-ih godina. Napredak je prvo registrovan u imenima koja su navodena kao drugi autor ili autor višeg reda, a zatim se beleži sve veći broj žena koje se potpisuju kao jedini ili prvi autor rada. Tako je na konferenciji održanoj u Marakešu među autorima radova bilo 335 muškaraca i 250 žena. Utvrđeni napredak se može povezati sa činjenicom da su poslednjih decenija ženski autori mlađi od muških autora radova, što je verovatno posledica većeg učešća mlađe generacije istraživača ženskog pola u demografiji.

Nema bitnih razlika u starosnom modelu autora radova prezentovanih na nezavisnim IUSSP konferencijama. Ubedljivo je najveći broj autora na bilo kom skupu od Beča do Marakeša bio u svojim tridesetim i četrdesetim godinama, mada treba istaći da se na poslednjim konferencijama uvećava udeo autora u pedestim i šezdesetim godinama života.

Više od dve trećine svih radova prezentovanih na IUSSP nezavisnim konferencijama pripada jednoj od sledećih šest tematskih celina preuzetih iz Population Indexa: 1. Međusobni uticaj demografskih i neekonomskih varijabli (20%), uključujući studije vezane za socijalne i zdravstvene faktore kao što su, na primer, starenje, rodno pitanje, invaliditet, edukacija; 2. fertilitet (17%); 3. migracije (11%); 4. porodica i brak (9%); 5. međusobni uticaj demografskih i ekonomskih varijabli i prirodni resursi (9%) i 6. mortalitet (8%). Ostale teme, kao što su različite politike, istorijska demografija, ili prostorna distribucija su daleko ređe obrađivane.

Radovi iz tematske celine određene kao međusobni uticaj demografskih i neekonomskih varijabli se tri puta češće pojavljuju u programu marakeške konferencije 2009. godine u odnosu na bečku konferenciju održanu 1959. Migracije, mortalitet i istraživački metodi i modeli kao i prostorna distribucija su, pak, predstavljali 50% svih tema saopštenih 1959. Ove se teme, međutim, obrađuju u samo 20% radova prezentovanih u Marakešu. Analiza podtema konferencijskih radova još u većoj meri pokazuje da se istraživački fokus promenio u proteklih pedeset godina. Samo dve teme, opšti fertilitet i brak odnosno razvod, se pojavljuju na listi deset najfrekventnijih koje su obrađene na obe konferencije i 1959. i 2009. Neke od tema koje su se 1959. nalazile na dnu pomenute liste su pri vrhu najzastupljenijih tema 2009. To su one vezane za obrazovanje, prirodne resuse, starenje, morbiditet i studije roda.

XXVI svetska populaciona konferencija je predstavljala najbrojniju konferenciju koju je IUSSP organizovala do sada. Uprkos svetskoj finansijskoj krizi i strahu od epidemije gripa registrovano je preko 2.300 učesnika iz 114 zemalja. Organizator je kao odgovor na poziv primio 3.156 rezimea (zahtevana je kratka i šira verzija) na 23 zadate teme. Prihvaćeno je oko 850 radova i 900 postera za prezentovanje. Naučni program je činilo 220 sesija kao i 4 plenarne sesije koje su bile posvećene seksualnom i reproduktivnom zdravlju, međunarodnim migracijama, vezi između stanovništva i životne sredine i arapskim populacionim pitanjima.

XXVI svetska populaciona konferencija je prva IUSSP konferencija održana u arapskom svetu i prva te vrste organizovana na afričkom tlu. Otuda su se pored plenarne sesije i u okviru najmanje 11 sesija razmatrala i diskutovala populaciona pitanja koja su karakteristična za arapski i afrički svet. To je bio povod da francuski Nacionalni institut za demografske studije (INED) izda knjigu na temu *Ljudi Marakeša. Geo-demography of the Red City*. Autori su Mohamed Sebti, Youssef Courbage, Patrick Festy i Anne-Claire Kurzac-Souali. Oni su utvrdili da se, mada je nivo dohodka i životnog standarda kao i obrazovni nivo stanovništva različit u zemljama Magreba, u Alžiru, Maroku i Tunisu od 1980-ih godina beleži gotovo istovetni, paralelni, trend pada fertiliteta, porasta srednjeg trajanja života i uvećanja urbane populacije.

Konferenciju je otvorio kralj Maroka. Obraćajući se učesnicima konferencije, podvukao je da od 1960-ih godina Maroko sprovodi niz proaktivnih mera vezanih za fertilitet i mortalitet stanovništva. Takođe je istakao da njegova zemlja, mada pripada kulturi u kojoj se podrazumeva porodična solidarnost i socijalna empatija, mora da izgradi institucionalne mehanizme koji se tiču podrške vulnerabilnim grupama i ljudima sa specijalnim potrebama, naročito među populacijom strarih. Založio se i za borbu protiv siromaštva i emancipaciju žena. Istakao je i potrebu usvajanja strategije prema migracijama zajedno sa evropskim partnerima. Na kraju je zamolio demografsku međunarodnu zajednicu da ne ignoriše klimatske promene.

Pored raznovrsnog naučnog programa, učesnicima konferencije u Marakešu je bio ponuđen i niz poseta različitim institucijama. Izabrane su one koje su važan deo, pre svega, socijalne, zdravstvene ili populacione politike Maroka. Tako je, na primer, pružena mogućnost da se vidi internat za devojke. Uočivši da se devojke sa sela retko školuju, otac sadašnjeg kralja Maroka je osnovao fondaciju u cilju izgradnje mreže velikih kuća gde će boraviti devojke koje idu u srednju školu. One se organizovano dovoze nedeljom uveče u internat gde borave do petka uveče kada ih autobus vraća kućama.

Pružila im se besplatan smestaj u dvokrevetnim sobama, ishrana, pomoć i podrška u učenju. U ovoj vrsti internata zaposlene su isključivo žene.

Takođe, tokom marakeške konferencije organizovano je nekoliko radionica. Jedna od njih je bila *Licem u lice sa računarom*, u okviru koje su dokazivane prednosti samopopunjavanja upitnika na kompjuteru umesto klasičnog intervjuisanja, kada je reč o prikupljanju informacija vezanih za osetljiva pitanja. Population Council je bio organizator obrade ove teme i inicijator kreiranja odgovarajućeg softvera koji je polaznicima radionice i demonstriran.

Marakešku konferenciju pratilo je i niz izložbi. Predstavljanje *Demopedije* je bilo veoma posećeno. Francuski nacionalni komitet IUSSP u saradnji sa Populacionim odeljenjem Ujedinjenih nacija i francuskim Nacionalnim institutom za demografske studije (INED) je, polazeći od *Višejezičkog demografskog rečnika*, lansirao *Demopediju*, enciklopediju otvorenog tipa namenjenu istraživačima koji žele da unaprede i kompletiraju one jedinice sadržaja sa kojima nisu zadovoljni. Smatra se da *Demopedija* ima potencijal da postane platforma za razmenjivanje informacija i izgrađivanje baze znanja u nauci u stanovništvu.

Mirjana Rašević